

Datum van
inontvangstneming

:

25/07/2024

Geanonimiseerde versie

Vertaling

C-404/24 – 1

Zaak C-404/24 [Dimnev]ⁱ

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

10 juni 2024

Verwijzende rechter:

Sofiyski gradski sad (Bulgarije)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

10 juni 2024

Partij in het hoofdgeding:

Sofiyska gradska prokuratura (openbaar aanklager van de stad Sofia, Bulgarije)

Beklaagde:

KP

B E S L I S I N G

[omissis]

Sofia, 10 juni 2024

SOFIYSKI GRADSKI SAD (rechter voor de stad Sofia, Bulgarije), [omissis]

[omissis]

[omissis]

in tegenwoordigheid van de openbaar aanklager [omissis]

ⁱ Dit is een fictieve naam, die niet overeenkomt met de werkelijke naam van enige partij in de procedure.

ter terechtzitting [omissis] in de algemene strafzaak nr. 20231100207288 volgens het register van 2023

De procedure is gebaseerd op artikel 267, tweede alinea, VWEU.

- 1 De verwijzende rechter verkeert in een situatie waarin de openbaar aanklager verklaart dat hij deels niet achter de tenlastelegging staat (ten aanzien van bepaalde feitelijke omstandigheden en de juridische beoordeling ervan), maar in de nationale wetgeving, te weten artikel 293 Nakazatelnoprotsesualen kodeks (Bulgaars wetboek van strafvordering; hierna: „NPK”) het verplicht is gesteld om de tenlastelegging – ook met betrekking tot die omstandigheden – verder te onderzoeken. Dit heeft tevens tot gevolg dat er een veroordeling moet worden uitgesproken wegens een van deze omstandigheden, aangezien de verwijzende rechter deze omstandigheid bewezen acht.
- 2 De vraag rijst of de rechter hierdoor niet de bewijslast draagt voor de vaststelling van de beschuldiging en tegelijkertijd de taak van de openbaar aanklager op zich neemt. Aangezien deze vraag rechtstreeks verband houdt met het Unierecht kan alleen het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: „Hof”), dat exclusief bevoegd is voor een passende uitlegging, daarop een nuttig antwoord geven.

3 [omissis]

Feiten

- 4 De Sofiyska gradska prokuratura heeft aan een bepaalde persoon drie feiten ten laste gelegd die alledrie op 21 mei 2022 in Sofia zijn gepleegd: ten eerste heeft deze persoon een pakje met 0,67 gram marihuana aan een ander verkocht, ten tweede had deze persoon in de door hem geëxploiteerde garage nog een pakje met 1,61 gram marihuana in zijn bezit met het oogmerk om dat te verspreiden, ten derde had deze persoon in zijn woning een andere hoeveelheid marihuana, namelijk 0,5 gram, in zijn bezit, eveneens met het oogmerk om dat te verspreiden.
- 5 Juridisch gezien valt dit onder 354a, lid 1, Nakazatelen kodeks (Bulgaars wetboek van strafrecht; hierna: „NK”) en wordt gekwalificeerd als de verspreiding van een zeer gevaarlijk verdovend middel (het eerste feit) en het bezit van een zeer gevaarlijk verdovend middel met het oog op de verspreiding ervan zonder de daartoe vereiste vergunning (het tweede en het derde feit). Deze drie feiten zijn overeenkomstig artikel 26, lid 1, NK als een voortgezette handeling gekwalificeerd.

Op dit feit staat een „vrijheidsstraf” van ten minste twee en ten hoogste acht jaar, alsmede een „geldboete” van ten minste 5 000 Lewa (BGN) en ten hoogste 20 000 BGN (circa 2 556 tot 10 225 euro).

- 6 De verwijzende rechter heeft onderzoek verricht en meerdere personen verhoord: de beklaagde, de persoon van wie de openbaar aanklager stelt dat hij het eerste pakje met 0,67 gram marihuana van de verdachte heeft gekocht, de

2

politieambtenaren die de aanhouding hebben verricht en andere personen. De beklaagde heeft verklaard dat hij het verdovende middel voor eigen gebruik in zijn bezit had en dat de andere persoon het verdovende middel niet van hem heeft gekocht, maar dat zij slechts samen marihuana hebben gerookt die met gezamenlijk geld is gekocht. De andere persoon heeft verklaard dat hij de marihuana heeft gekocht, maar wijzigde vervolgens zijn verklaring aldus dat hij niets heeft gekocht. De politieambtenaren die de aanhouding hadden verricht verklaarden dat de andere persoon het pakje met marihuana op het moment van aanhouding op de grond gooide.

- 7 De procedure voor bewijsverkrijging werd afgesloten. Vervolgens vond de behandeling ten gronde plaats. In dit verband verklaart elke betrokkene wat hij ten aanzien van elk feit bewezen acht en om welke uitspraak de rechter wordt verzocht.
- 8 De openbaar aanklager verklaarde met betrekking tot het eerste feit dat de facto niet is bewezen dat de beklaagde [omissis] marihuana heeft verkocht aan de andere persoon. Volgens hem had de beklaagde het pakje marihuana slechts voor eigen gebruik in zijn bezit, net als de twee andere pakjes. Om die reden kan hij de volgende elementen van de tenlastelegging niet meer bewezen achten en laat hij deze buiten beschouwing: ten aanzien van het eerste feit dat het pakje marihuana aan een andere persoon is verkocht, en ten aanzien van het tweede en derde feit dat deze pakjes met het oog op de verspreiding ervan in zijn bezit waren.

Uitsluitend met betrekking tot deze bestanddelen verzoekt hij om vrijspraak.

Wegens het wegvallen van deze feitelijke omstandigheden verzoekt hij om een veroordeling op basis van de vereisten van artikel 345a, lid 3, NK, te weten het enkele bezit van verdovende middelen zonder de daartoe vereiste vergunning.

Op dit feit staat een „vrijheidsstraf” van ten minste twee en ten hoogste zes jaar alsmede een „geldboete” van ten minste 2 000 en ten hoogste 10 000 BGN (circa 1 022 tot 5 113 euro).

- 9 De verdediging betoogt dat bij de bewijsverkrijging in de fase van het vooronderzoek wezenlijke procedurefouten zijn gemaakt en verzoekt om uitsluiting van alle belastende bewijsmiddelen. Vervolgens verzoekt zij om ook de verklaring van de beklaagde buiten beschouwing te laten (waarin hij toegeeft dat hij de verdovende middelen voor eigen gebruik in zijn bezit had), aangezien deze verklaring niet wordt ondersteund door de overige bewijsmiddelen (die op grond van zijn eerste verzoek reeds zijn uitgesloten). Derhalve, en ten slotte wegens gebrek aan bewijs, verzoekt zij om vrijspraak op alle punten.
- 10 De beklaagde sluit zich aan bij het betoog van zijn raadsman, verklaart echter dat hij verslaafd is aan verdovende middelen, [omissis] en dat hij de marihuana alleen zelf rookt en aan niemand doorgeeft.

- 11 Na eigen onderzoek van het verkregen bewijs gaat de verwijzende rechter ervan uit dat de beklaagde het pakje marihuana, dat hij op grond van een daaraan voorafgaande afspraak met gezamenlijk geld had gekocht, daadwerkelijk aan de andere persoon heeft overhandigd. Bijgevolg is het bestanddeel „verspreiden” als bedoeld in artikel 354a, lid 1, NK vervuld. Wat de andere twee pakjes marihuana betreft, stemt de verwijzende rechter echter in met de openbaar aanklager dat de beklaagde deze voor eigen gebruik in zijn bezit had.
- 12 Op basis hiervan neemt de verwijzende rechter aan – concreet met betrekking tot het eerste feit – dat hij de beklaagde overeenkomstig de feitelijke en juridische beschuldiging in de akte van tenlastelegging moet veroordelen, namelijk wegens verspreiding van een verdovend middel als bedoeld in artikel 354a, lid 1, NK.
- 13 Volgens nationaal recht staan in dit verband de verklaring van de openbaar aanklager dat hij de feitelijke en juridische beschuldiging in dit deel niet bewezen acht en zijn verzoek om vrijspraak, daaraan niet in de weg. Dit is gebaseerd op artikel 293 NPK (punten 27 tot en met 31 hieronder).
- 14 De verwijzende rechter gaat er echter van uit dat artikel 6, lid 1, van richtlijn 2016/343 en artikel 47, tweede alinea, van het Handvest aldus zouden kunnen worden uitgelegd dat zij in de weg staan aan een bepaling als artikel 293 NPK, aangezien uit deze bepaling voortvloeit dat de bewijslast juist op de rechter rust.

Bepalingen van nationaal recht

Taken van de rechter en van de openbaar aanklager

- 15 De taak van de openbaar aanklager is van essentieel belang. Hij zorgt voor de instelling en uitvoering van strafvervolging volgens artikel 46, lid 1, NPK en neemt deel aan de gerechtelijke procedure als aanklager namens de staat als bedoeld in artikel 46, lid 2, punt 3, NPK.

De voorschriften luiden als volgt:

„Artikel 46 (1) De openbaar aanklager stelt strafvervolging in en voert deze uit bij algemene strafzaken.

(2) Bij de uitvoering van de in lid 1 bedoelde taken:

[...]

3. neemt de openbaar aanklager deel aan de gerechtelijke procedure als aanklager namens de staat;”

- 16 De openbaar aanklager stelt strafvervolging in middels een akte van tenlastelegging, waarin hij de tenlastelegging feitelijk en juridisch formuleert overeenkomstig artikel 246 NPK:

„Artikel 246 (1) De openbaar aanklager stelt de akte van tenlastelegging op, wanneer hij ervan overtuigd is dat hij beschikt over de nodige bewijzen om strafvervolgning in te stellen.

(2) Het feitelijke deel van de tenlastelegging bevat: het door de beklaagde gepleegde strafbare feit [...]

(3) Het laatste deel van de tenlastelegging bevat: [...] de juridische kwalificatie van het feit [...]”.

- 17 Op grond van de akte van tenlastelegging wordt de gerechtelijke strafprocedure ingeleid overeenkomstig artikel 247, lid 1, punt 1, NPK.

„Artikel 247 (1) De procedure in eerste aanleg wordt ingeleid met:

1. de akte van tenlastelegging [...]”.

- 18 De tenlastelegging beschrijft het feitelijke en juridische kader van de beschuldiging. De rechter mag geen veroordeling of vrijspraak uitspreken ten aanzien van feitelijke omstandigheden die niet in de tenlastelegging zijn opgenomen. Evenmin mag de rechter deze feitelijke omstandigheden onder een juridische kwalificatie laten scharen die niet in de tenlastelegging staat (uitgezonderd in het geval, dat zich in casu niet voordoet, dat een wet wordt toegepast omdat het gaat om hetzelfde of een soortgelijk strafbaar feit dan wel een strafbaar feit waarop een lagere straf staat, zonder dat er sprake is van een wezenlijke wijziging van de aan de tenlastelegging ten grondslag liggende feiten).
- 19 Bijgevolg is het de taak van de rechter om een beslissing te geven over de gegrondheid van de tenlastelegging binnen het door de openbaar aanklager geformuleerde feitelijke en juridische kader. De rechter is daaraan gebonden en moet binnen dit kader blijven. Hij is evenwel verplicht om zich alomvattend uit te spreken over alle feitelijke omstandigheden die het ten laste gelegde strafbare feit vormen en over de juridische kwalificatie daarvan die de openbaar aanklager daaraan heeft gegeven.
- 20 Deze juridische situatie wordt in de rechtspraak niet betwist. De rechtsgrondslag vormen artikel 27, lid 1, NPK (over de leidinggevende rol van de rechter), artikel 301, lid 1, punten 1 en 2, NPK (over de vragen die in het vonnis moeten worden onderzocht) en artikel 55 NPK (over het recht van de verdediging van de beklaagde).

„Artikel 27 (1) Na indiening van de akte van tenlastelegging door de openbaar aanklager, leidt de rechter de procedure in en geeft hij een beslissing op alle vragen in de zaak.”

„Artikel 301 (1) In het kader van de uitspraak van het vonnis onderzoekt de rechter de volgende vragen en beslist hij of:

1. sprake is van een strafbaar feit, dat door de beklaagde is gepleegd en hem kan worden verweten;
2. is voldaan aan de bestanddelen van een strafbaar feit en hoe dit juridisch moet worden gekwalificeerd.”

„Artikel 55 (1) De beklaagde heeft de volgende rechten: hem wordt meegedeeld ter zake van welk strafbaar feit en op basis van welk bewijsmateriaal hij in staat van beschuldiging is gesteld [...]”, vervolgens worden de verschillende mogelijkheden van verdediging tegen de beschuldiging gedefinieerd.

- 21 Van wezenlijk belang voor het verzoek om een prejudiciële beslissing zijn de strafprocesrechtelijke beginselen van de procedure op tegenspraak (artikel 12 NPK), de objectieve waarheidsvinding (artikel 13 NPK), waaruit het beginsel van ambtshalve onderzoek voortvloeit, en de beslissing op grond van persoonlijke overtuiging (artikel 14 NPK).

„Artikel 12 (1) De gerechtelijke procedure is een procedure op tegenspraak”.

„Artikel 13 (1) De rechter [...] [moet] binnen de grenzen van [zijn] bevoegdheden alle maatregelen tot objectieve waarheidsvinding nemen”.

„Artikel 14 (1) [de] rechter [...] [beslist] op grond van [zijn] innerlijke overtuiging [...]”.

- 22 Deze beginselen staan op de volgende wijze met elkaar in verband: strafvervolgning wordt enkel en alleen door de openbaar aanklager ingesteld (artikel 47 NPK), waarbij de rechter de openbaar aanklager en de verdediging de gelijkwaardige mogelijkheid geeft om de tenlastelegging te motiveren of te betwisten (procedure op tegenspraak). De rechter neemt ambtshalve alle maatregelen om de feiten overeenkomstig de door de rechterlijke instantie beschreven feitelijke beschuldiging te onderzoeken (beginsel van ambtshalve onderzoek). De rechter komt zelf tot een conclusie ten aanzien van de feiten en het recht, waarbij hij niet gebonden is aan de argumenten van de betrokken partijen (persoonlijke overtuiging).
- 23 Het beginsel van ambtshalve onderzoek vormt echter geen basis voor de rechter om een tenlastelegging te formuleren, die niet door de openbaar aanklager is ingebracht. Meer bepaald wordt aangenomen dat de rechter in dat geval de openbaar aanklager de bevoegdheid zou ontnemen om de tenlastelegging op te stellen. Om die reden oordeelt de rechter enkel binnen het kader van de feiten die de openbaar aanklager in de akte van tenlastelegging heeft opgenomen.
- 24 Conclusie: de openbaar aanklager formuleert de feitelijke en juridische beschuldiging en de rechter is binnen het kader van deze tenlastelegging volledig vrij in zijn beoordeling. De rechter mag de tenlastelegging echter niet in plaats van de openbaar aanklager formuleren.

Vonniswijzing

- 25 De gerechtelijke procedure verloopt (na de preliminaire zitting) als volgt: om te beginnen wordt de gerechtelijke onderzoeksprocedure uitgevoerd, waarin de ten laste gelegde feiten bekend wordt gemaakt en het bewijs wordt verzameld (artikelen 276 tot en met 286 NPK). Daarna volgt de behandeling ten gronde door de rechter, met dien verstande dat de betrokken partijen, te weten de openbaar aanklager en de verdediging, hun standpunten betogen (artikelen 291 tot en met 296 NPK). Tot slot heeft de beklaagde het recht op het laatste woord (artikelen 297 tot en met 299 NPK). Daarna wijst de rechter zijn vonnis (artikelen 300 tot en met 305 NPK).
- 26 De rol van de openbaar aanklager tijdens de behandeling ten gronde houdt in dat hij de tenlastelegging bepleit. Hij moet betogen dat de tenlastelegging door het verzamelde bewijs wordt bevestigd, het vermeende strafbare feit vormt en dat een bepaalde straf moet worden opgelegd. Dat volgt uit de hoofdfunctie van de openbaar aanklager: hij is niet alleen bevoegd om strafvervolgning in te stellen, maar moet deze ook ten overstaan van de rechter bepleiten (artikel 46, lid 1, NPK).
- 27 Het is echter wel degelijk mogelijk dat de openbaar aanklager wegens nieuw verkregen bewijs ervan uitgaat dat het tenlastegelegde niet kan worden gehandhaafd. In dat geval kan hij verklaren dat hij de tenlastelegging niet bewezen acht en vrijspraak moet volgen. Dat is zowel ten aanzien van de gehele tenlastelegging als ook van een deel ervan mogelijk.

Deze verklaring ontslaat de rechter echter niet van zijn plicht om uitspraak te doen over de gegrondheid van deze tenlastelegging (artikel 293 NK).

Artikel 293 NPK luidt als volgt:

„Art. 293. De verklaring van de openbaar aanklager de strafprocedure te beëindigen of de beklaagde vrij te spreken, ontslaat de rechter niet van zijn plicht om op grond van zijn persoonlijke overtuiging te beslissen.”

- 28 Dit betekent dat, hoewel de openbaar aanklager heeft verklaard dat hij niet achter de tenlastelegging staat en vrijspraak moet volgen, de rechter tot een veroordeling kan komen, wanneer hij ervan overtuigd is dat de tenlastelegging door het verkregen bewijs is bewezen en een strafbaar feit vormt.
- 29 Artikel 293 NPK komt overeen met artikel 27, lid 1, NPK. De indiening van de akte van tenlastelegging bij de rechter door de openbaar aanklager (de instelling van strafvervolgning) is immers van essentieel belang. Na indiening ervan moet de rechter daarover uitspraak doen, zelfs indien de openbaar aanklager op een later moment niet meer achter de tenlastelegging staat (artikel 293 NPK).

- 30 De openbaar aanklager heeft geen juridische mogelijkheid om de tenlastelegging geheel of ten dele in te trekken. Na instelling van strafvervolging is de rechter verplicht daarover uitspraak te doen, ongeacht de wil van de openbaar aanklager.

Dat betekent dat ongeacht het standpunt van de openbaar aanklager dat het tenlastegelegde niet bewezen is, hij er niet meer achter staat en vrijspraak moet volgen, de rechter volledig bevoegd is om een veroordeling uit te spreken.

- 31 Feitelijk heeft de verklaring van de openbaar aanklager dat hij niet meer achter het tenlastegelegde staat en om vrijspraak verzoekt, geen rechtsgevolgen. In een dergelijk geval heeft de rechter dezelfde bevoegdheden als in het geval dat de openbaar aanklager verklaart dat hij wel achter het tenlastegelegde staat en om een veroordeling verzoekt.
- 32 Artikel 293 NPK is een overblijfsel van de oude regeling die tot 2000 gold, op grond waarvan de rechter de bevoegd was om de openbaar aanklager aanwijzingen te geven, welk strafbaar feit hij feitelijk en juridisch gezien ten laste moet leggen. Hoewel de rechter deze bevoegdheid niet meer heeft, is artikel 293 NPK ongewijzigd gebleven.
- 33 Artikel 293 NPK is de enige uitzondering op de permanente afbakening van de bevoegdheden van de rechter en die van de openbaar aanklager. Indien de openbaar aanklager beslist om de strafprocedure in de fase van het vooronderzoek geheel of ten dele te staken, kan de rechter alleen ingrijpen wanneer door de benadeelde of de beklaagde een klacht bij hem wordt ingediend (in dat geval mag de beklaagde niet in een slechtere positie komen). Besluit de openbaar aanklager om zich tot de rechter te wenden en te betogen dat specifieke handelingen een strafbaar feit vormen, dan is de rechter niet bevoegd om hem erop te wijzen dat andere feiten die niet door hem in aanmerking zijn genomen, eveneens een strafbaar feit vormen. Wijzigt de openbaar aanklager de tenlastelegging ter terechtzitting niet wegens nieuw bewijs, dan is de rechter noch bevoegd om hem voor te schrijven dat de tenlastelegging wordt gewijzigd, noch om zelf de tenlastelegging te wijzigen. Indien de openbaar aanklager een rechtsmiddel instelt, is de volgende instantie strikt gebonden aan de inhoud van het rechtsmiddel en mag zij niet ingaan op de andere delen van het bestreden vonnis. En wanneer dit rechtsmiddel door de openbaar aanklager wordt ingetrokken, mag de rechter daarover geen oordeel meer vellen.
- 34 Enkel het voorschrift van artikel 293 NPK staat de rechter toe om zonder actuele belastende beweringen te oordelen over een tenlastelegging die niet meer wordt onderschreven en is ingetrokken. Hieruit volgt, uitsluitend voor de rechter in eerste aanleg, dat, nadat de tenlastelegging eenmaal is opgesteld, de rechter het pleidooi van de openbaar aanklager niet meer nodig heeft om een beslissing te nemen, met inbegrip van een veroordeling.

Unierecht

- 35 Artikel 6, lid 1, alsmede de overwegingen 22 en 23 van richtlijn (EU) 2016/343 [omissis].

Artikel 47, tweede alinea, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie [omissis].

Motivering van de verwijzing

Richtlijn 2016/343

- 36 Volgens artikel 6, lid 1, eerste volzin van de richtlijn rust de bewijslast voor de vaststelling van de schuld van verdachten en beklaagden op de openbaar aanklager. In die zin is ook overweging 22 geformuleerd, waarin staat dat de bewijslast voor het aantonen van de schuld van de verdachte of beklagde op de vervolgende instantie rust.
- 37 Artikel 6, lid 1, tweede volzin, van de richtlijn bepaalt dat de rechter verplicht is om bewijzen te zoeken, zonder dat de openbaar aanklager hoeft op te treden. In die zin wordt ook de tweede zin van overweging 22 uitgedrukt, waarin bevoegdheden van rechters om ambtshalve feitenonderzoek te doen of de schuld van de verdachte of beklagde zelf te beoordelen, worden erkend. Voorts staat in overweging 23 dat ook rechters naar belastende bewijzen kunnen zoeken.
- 38 Bijgevolg wordt in artikel 6, lid 1, eerste volzin, en in de tweede volzin van overweging 22 de procedure op tegenspraak voorgeschreven, door de openbaar aanklager en niet de rechter de bewijslast van de beschuldiging op te leggen. Artikel 6, lid 1, tweede volzin, de tweede volzin van overweging 22 en overweging 23 erkennen daarentegen het beginsel van ambtshalve onderzoek, maar alleen ten aanzien van het onderzoek van nieuwe bewijzen die de openbaar aanklager niet heeft aangebracht.
- 39 Uit de tweede zin van overweging 23 blijkt dat het beginsel van ambtshalve onderzoek in de weg staat aan een procedure op tegenspraak en alleen toelaatbaar is indien het nationale rechtsstelsel strookt met deze richtlijn en met andere toepasselijke Unierechtelijke en internationaalrechtelijke bepalingen.
- 40 De feiten in het hoofdgeding hebben echter geen betrekking op het beginsel van ambtshalve onderzoek als bevoegdheid van de rechter om zelfstandig en uit eigen beweging bewijs te verzamelen. Het gaat om een situatie waarin, nadat het bewijs reeds is verzameld, de openbaar aanklager zijn standpunt wijzigt en ervan uitgaat dat enkele feitelijke bestanddelen zich niet voordoen. Dit heeft een wezenlijke wijziging van de juridische kwalificatie van de overige feitelijke elementen tot gevolg.
- 41 Gelet op deze omstandigheden rijst de vraag, hoe artikel 6, lid 1, eerste volzin, van de richtlijn, waarin is bepaald dat „de bewijslast voor de vaststelling van de schuld [...] op de vervolgende instantie [rust], moet worden uitgelegd.

- 42 Het is mogelijk dat deze bepaling niet alleen wordt uitgelegd als verplichting van de openbaar aanklager om bewijzen voor zijn standpunt aan te brengen en betrokken te zijn bij de verkrijging ervan (zoals in het hoofdgeding het geval was), maar ook als zijn verplichting om later bij de behandeling ten gronde deze bewijzen te beoordelen en aan te geven, hoe deze zijn tenlastelegging onderbouwen (wat in het hoofdgeding slechts ten aanzien van specifieke feiten niet is gebeurd, aangezien de openbaar aanklager heeft verklaard dat deze feiten zich volgens hem niet voordoen).
- 43 Bij deze uitlegging van artikel 6, lid 1, van de richtlijn zou de uitdrukking dat „de bewijslast voor de vaststelling van de schuld [...] op de vervolgende instantie rust”, ook de verplichting van de openbaar aanklager omvatten om zijn tenlastelegging ter terechtzitting te onderbouwen met het oog op een rechterlijke beslissing ten gronde. Of deze uitlegging zou, als dwingend minimum, inhouden dat de openbaar aanklager in ieder geval betoogt – in het wilde weg, zonder enige onderbouwing – dat de schuld is bewezen.
- 44 In het hoofdgeding heeft de openbaar aanklager gepreciseerd dat hij zich verzet tegen specifieke elementen uit zijn eigen feitelijke en juridische beschuldiging, aangezien de nieuwe bewijzen ertoe hebben geleid dat hij zijn oorspronkelijke standpunt waarop de tenlastelegging was gebaseerd, heeft herzien. Bijgevolg wil hij, specifiek met betrekking tot deze elementen, geenszins schuld bewijzen, in die zin dat hij op het tijdstip van de uitspraak van het vonnis ter terechtzitting (al dan niet met redenen omkleed) zal stellen dat de schuld vaststaat. Integendeel, hij betoogt dat de schuld met betrekking tot deze elementen niet is aangetoond.
- 45 Gelet op deze omstandigheden rijst de volgende vraag: Mag de rechter, ongeacht dit standpunt van de openbaar aanklager, een veroordeling uitspreken, wanneer hij vaststelt dat een van deze elementen, die de openbaar aanklager heeft laten vallen, toch door het verzamelde bewijs is aangetoond?
- 46 Deze vraag heeft betrekking op de reikwijdte van het beginsel van ambtshalve onderzoek, dat als juridische mogelijkheid in artikel 6, lid 1, tweede volzin en de overwegingen 22 en 23 van de richtlijn is geregeld.
- 47 De eerste mogelijkheid is dat de rechter de openbaar aanklager ondersteunt. De rechter kan immers alleen samen en gelijktijdig met de openbaar aanklager op eigen initiatief nieuwe bewijzen voor het tenlastegelegde onderzoeken en ondersteunt hem bij het aantonen ervan. Dit veronderstelt een actueel betoog van de openbaar aanklager dat hij de tenlastelegging bepleit.
- 48 De tweede mogelijkheid is dat de rechter zich verzet tegen het standpunt van de openbaar aanklager en diens plaats inneemt bij het bepleiten van het tenlastegelegde. Ondanks de duidelijke verklaring van de openbaar aanklager dat hij niet achter bepaalde elementen van de tenlastelegging staat en van mening is dat dienaangaande een vrijspraak moet volgen, kan de rechter immers vaststellen

dat deze reeds ingetrokken feitelijke tenlastelegging bewezen wordt geacht en een overeenkomstige veroordeling uitspreken.

- 49 Derhalve rijst de vraag naar de uitlegging van artikel 6, lid 1, van de richtlijn ten aanzien van het deel: „[...] enige verplichting voor [...] de bevoegde rechtbank om [...] belastende [...] bewijzen te zoeken [...]”, en in overweging 23 in het deel: „[...] bevoegde rechterlijke instanties belast met het zoeken naar belastende [...] bewijzen”. Meer bepaald: Staan deze bepalingen het de rechter toe om uitsluitend op eigen initiatief nieuw bewijs te verzamelen? Of staan zij het de rechter toe, hoewel de openbaar aanklager ten tijde van de uitspraak van het vonnis heeft verklaard dat hij bepaalde feitelijke en juridische elementen van de tenlastelegging niet bepleit en om vrijspraak verzoekt, dat hij ook op grond van deze elementen een veroordeling uitspreekt?
- 50 Bovendien rijst de vraag hoe de tweede volzin van overweging 22 van de richtlijn moet worden uitgelegd: „[...] dit doet echter geen afbreuk aan bevoegdheden van rechters om ambtshalve feitenonderzoek te doen, noch aan de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht bij de beoordeling van de schuld [...]”.
- 51 Veronderstelt de mogelijkheid van een dergelijk „ambtshalve feitenonderzoek” een recente, met betrekking tot deze feiten door de openbaar aanklager bepleite tenlastelegging? Of betekent dit, wanneer de openbaar aanklager heeft verklaard dat hij zijn tenlastelegging met betrekking tot specifieke feiten niet bepleit, dat de rechter de bevoegdheid heeft om deze feiten vast te stellen of dat hij deze bevoegdheid niet meer heeft?
- 52 Voorts: Moet de „onafhankelijkheid van de rechterlijke macht bij de beoordeling van de schuld [...]” worden uitgelegd als onafhankelijkheid ten opzichte van de openbaar aanklager, ten minste op het moment van de uitspraak van het vonnis? Meer bepaald: Kan de rechter op dat moment, ongeacht het gewijzigde standpunt van de openbaar aanklager dat hij niet meer achter bepaalde elementen van de tenlastelegging staat, een veroordeling uitspreken?
- 53 In dit verband moet opnieuw worden opgemerkt dat de openbaar aanklager pas aan het einde van de terechtzitting, bij de behandeling ten gronde, heeft verklaard dat hij bepaalde elementen van de tenlastelegging niet bepleit. Tevoren vond de procedure onder naleving van het beginsel van de behandeling op tegenspraak plaats met volledige inachtneming van de rechten van de verdediging, die op de hoogte is gesteld van de tenlastelegging met de feitelijke en juridische aspecten ervan en zich daartegen kon weren.
- 54 In zoverre gaat het in casu niet om het recht van de beklaagde om zich tegen de beschuldiging te verdedigen, aangezien dit recht volledig is uitgeoefend, zowel voor als na de verklaring van de openbaar aanklager dat hij bepaalde feitelijke elementen van zijn tenlastelegging niet bepleit. De vraag is of deze elementen na de verklaring van de openbaar aanklager nog vallen onder de bewijsverkrijging in de zin van artikel 6, lid 1, eerste volzin, van de richtlijn. Het bewijs kan volgens

de regeling van de tweede volzin van deze bepaling alleen door de rechter worden gezocht, indien de openbaar aanklager ervan heeft afgezien om de elementen in kwestie te bewijzen, daar zij zich volgens hem niet voordoen.

Artikel 47, tweede alinea, van het Handvest

- 55 Volgens de tweede volzin van overweging 23 van richtlijn 2016/343 is een afwijking van de procedure op tegenspraak alleen toelaatbaar wanneer deze strookt met het Unierecht, dat wil zeggen ook met artikel 47, tweede alinea, van het Handvest, dat een „onpartijdig gerecht” vereist.
- 56 Het Handvest geldt ook om een andere reden, namelijk met het oog op de toepasselijkheid van kaderbesluit 2004/757/JBZ [...] op het hoofdgeding. De kern van dat kaderbesluit vormen de definities van de strafbare feiten en de vaststelling van straffen (artikelen 2 tot en met 4). Het is de taak van de verwijzende rechter (zie de punten 5, 8, 11 en 12 hierboven) om te onderzoeken welk specifiek strafbaar feit op het gebied van verdovende middelen de beklaagde heeft gepleegd (of hieronder de verspreiding ervan valt of niet) en om de overeenkomstige straf vast te stellen (die verschilt naargelang het om verspreiding of bezit voor eigen gebruik gaat). Bij een rechterlijke beslissing ten gronde zou dus het Unierecht ten uitvoer worden gebracht, zodat het Handvest van toepassing is zoals is bepaald in artikel 51, lid 1, daarvan. Dit betekent dat het onderzoek ten gronde door de rechter moet voldoen aan de vereisten van een „onpartijdig gerecht” als bedoeld in artikel 47, tweede alinea, van het Handvest.
- 57 Gelet op deze omstandigheden rijst de volgende vraag: Is een rechter die met betrekking tot bepaalde feitelijke en juridische elementen zelf aantoonbaar dat de beklaagde schuldig is (waarbij „aantonen” niet moet worden opgevat als bewijsverkrijging, maar de behandeling ervan en de omstandigheid dat tot een bepaalde definitieve feitelijke conclusie wordt gekomen) onpartijdig? Te meer daar de rechter dit bewijs vaststelt in tegenstelling tot de identieke standpunten van de openbaar aanklager en de verdediging dat deze elementen zich niet voordoen.
- 58 Blijft een rechter die, na de verklaring van de openbaar aanklager dat het bewijs niet tot de vaststelling van de schuld van de beklaagde leidt (slechts ten aanzien van enkele elementen van de tenlastelegging), het bewijs zelf beoordeelt en tot de conclusie komt dat de beklaagde schuldig is (ten aanzien van deze elementen) onpartijdig?
- 59 Het Hof heeft de onpartijdigheid reeds gedefinieerd als „onpartijdig ten opzichte van de met elkaar strijdende belangen” (arrest van 18 mei 2021, Asociația “Forumul Judecătorilor din România”, C-83/19, EU:C:2021:393, punt 196). Voor zover de verwijzende rechter bekend is met de rechtspraak van het Hof, wordt deze uitdrukking alleen gebruikt in het kader van de bescherming van de rechter tegen inmenging van buitenaf. In dit verband worden de uitdrukkingen „beginsel van scheiding der machten” en „zich niet laten beïnvloeden door externe factoren”

gebezigd (arrest van 20 april 2021, Repubblica, C-896/19, EU:C:2021:31, punten 53 en 54).

- 60 Het hoofdgeding is fundamenteel verschillend. Hierin worden veeleer de grenzen behandeld waarbinnen de rechter in de functie van de openbaar aanklager mag ingrijpen of deze functie ten aanzien van enkele elementen van de tenlastelegging zelfs op zich neemt. Indien de openbaar aanklager verklaart dat hij bepaalde feitelijke elementen niet bewezen acht en de rechter daarentegen ten aanzien van een van deze elementen tot een veroordeling komt, betekent dit volgens de verwijzende rechter dat de rechter de beschuldiging ten aanzien van dit element heeft bepleit.
- 61 In deze omstandigheden rijst de vraag of het in artikel 47, tweede alinea, van het Handvest verankerde vereiste van onpartijdigheid toestaat dat een rechter die geconfronteerd wordt met het identieke standpunt van de openbaar aanklager en verdediger dat bepaalde elementen van de schuld niet zijn bewezen, niettemin daartegen ingaat en deze elementen bewezen acht?

Arrest van 9 november 2023, BK (Herkwalificatie van het strafbare feit), C-175/22, EU:C:2023:844

- 62 In deze zaak moest het Hof reeds ingaan op een soortgelijke situatie, waarin de nationale wet de rechter de bevoegdheid verleent om de beschuldiging opnieuw juridisch te beoordelen, zonder dat de openbaar aanklager hierom had verzocht. Het Hof preciseert in de punten 55 tot en met 57 van dit arrest dat deze omstandigheid niets afdoet aan de onpartijdigheid van de rechter.
- 63 Het onderhavige geval betreft een andere situatie. In de eerste plaats heeft de openbaar aanklager in het hoofdgeding duidelijk aangegeven dat hij specifieke elementen van de tenlastelegging niet bepleit en dienaangaande om vrijspraak verzoekt, terwijl de openbaar aanklager in het hoofdgeding in arrest BK zich niet over de herbeoordeling uitsprak. In de tweede plaats gaat het in het onderhavige hoofdgeding om feiten die de openbaar aanklager niet meer zal bepleiten, met dien verstande dat de juridische kwalificatie een logisch gevolg van zijn vaststelling is, terwijl het in het hoofdgeding van arrest BK slechts om een herbeoordeling gaat zonder wijziging van de feiten.

Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM)

- 64 De tweede volzin van overweging 23 van richtlijn 2016/343 verwijst naar „internationaalrechtelijke bepalingen”. Dit is tevens een verwijzing naar het EVRM. Deze verwijzing is ook opgenomen in artikel 52, lid 3, van het Handvest met betrekking tot de daarin toegekende rechten.

Tegelijk vereist artikel 6, lid 1, EVRM een „onpartijdig gerecht”. Hieruit vloeit voort dat de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) van toepassing is.

- 65 In sommige zaken oordeelt het EHRM dat, in het geval dat nieuw bewijs wordt onderzocht dat de openbaar aanklager tot dan toe niet kende, diens fysieke afwezigheid bij de slotpleidooien ertoe leidt dat de rechter niet objectief onpartijdig is. Zie arresten van het EHRM van 8 oktober 2019, ████████ tegen Rusland, nr. 72051/17, § 42, en 20 september 2016, ████████ tegen Rusland, nr. 926/08, § 76.
- 66 Bovendien gaat het EHRM ervan uit dat de bewijslast voor de beschuldiging op de rechter zelf rust, wanneer het zonder openbaar aanklager toch tot een veroordeling komt: EHRM, arresten 20 september 2016, ████████ tegen Rusland, nr. 926/08, § 73, en 6 maart 2018, ████████ tegen Oekraïne, nr. 10644/08, § 63 en § 64.
- Vergelijkbaar zijn ook de arresten van 27 januari 2011, ████████ tegen Rusland, nr. 42224/02, § 44, en van 18 mei 2010, ████████ tegen Rusland, nr. 64962/01, § 52.
- 67 Het EHRM heeft echter nog geen beslissing gegeven in een geval waarin de openbaar aanklager fysiek aanwezig is, maar verklaart dat hij niet achter de tenlastelegging staat, de rechter niettemin de zaak behandelt en tot een veroordeling komt.
- 68 In die zin zou a fortiori ervan moeten worden uitgegaan dat de rechter de functie van openbaar aanklager op zich neemt en de tenlastelegging bepleit.
- 69 Het EHRM stelt vast dat wanneer de openbaar aanklager niet aanwezig is en hij daarom geen verklaring over het nieuwe bewijs en de argumenten van de verdediging afgeeft, dat de rechter de functie van openbaar aanklager op zich neemt en de tenlastelegging bepleit. In dat geval zou dit vermoeden a fortiori ook moeten gelden in het onderhavige hoofdgeding, waarin de openbaar aanklager aanwezig is, maar uitdrukkelijk bepaalde elementen van de tenlastelegging laat vallen.

[omissis]

B E S L I S T :

[omissis]

De verwijzende rechter verzoekt het Hof van Justitie van de Europese Unie om een prejudiciële beslissing over de volgende vraag:

Staat artikel 6, lid 1, van richtlijn (EU) 2016/343, gelezen in samenhang met de overwegingen 22 en 23 van deze richtlijn, en gelezen in samenhang met artikel 47, tweede alinea, van het Handvest, in de weg aan een nationale wet waarin is bepaald dat de verklaring van de openbaar aanklager dat hij niet achter de tenlastelegging staat, de rechter niet ontslaat van zijn verplichting

om vonnis te wijzen, waardoor het met betrekking tot een deel van de niet bewezen geachte tenlastelegging tot een veroordeling komt?

[OMISSIS]